

УКРАЇНСЬКА ХАРТІЯ ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ: ВІД СМИСЛОВИХ КОНСТРУКТІВ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЦІННОСТЕЙ (УХВЛ В СИСТЕМІ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ. ОСВІТЯНСЬКИЙ КОНТЕКСТ)

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

25 жовтня 2024 року
м. Тернопіль

УДК (082): 37.035:172.15

У 45

У 45 Українська Хартія вільної людини: від смислових конструктів до формування системи цінностей» (УХВЛ в системі цінностей українського суспільства в умовах війни. Освітнянський контекст) : збірник наукових статей, тез доповідей та інших матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25 жовтня 2024 р. / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук, М. І. Чорна. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2024. 327 с.

У збірнику публікуються наукові статті, тези доповідей та інші матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Українська Хартія вільної людини: від смислових конструктів до формування системи цінностей» (УХВЛ в системі цінностей українського суспільства в умовах війни. Освітнянський контекст), проведеної на базі Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти 25 жовтня 2024 р.

Усі матеріали збірника подаються в редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 6 від 01 листопада 2024 р.)*

УДК (082): 37.035:172.15

©Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2024

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

НАУКОВИЙ, МЕТОДИЧНИЙ, ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗБІРНИК

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**УКРАЇНСЬКА ХАРТІЯ ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ:
ВІД СМИСЛОВИХ КОНСТРУКТІВ ДО
ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЦІННОСТЕЙ» (УХВЛ
В СИСТЕМІ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ.
ОСВІТЯНСЬКИЙ КОНТЕКСТ)**

25 жовтня 2024 року

З М І С Т

<i>Петровський О. М.</i> Вітальне слово до учасників конференції.....	с. 8
<i>Маринович М. Ф.</i> Для чого потрібне ціннісне виховання? Для чого потрібна активність громадянського суспільства? Як тут може прислужитися Українська Хартія вільної людини?.....	с. 9
<i>Аніщенко В. О., Разумейко Н. С.</i> Актуальні питання національно-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти в закладах із специфічними умовами навчання.....	с. 12
<i>Ахрамєєва В. І., Комих Н. Г.</i> Психологічна і соціальна стійкість вчителів та учнів у сучасних умовах навчання.....	с. 17
<i>Бабійчук Т. В.</i> Знайомство студентів ЗФПО із «Листами з Наддніпрянської України» Бориса Грінченка.....	с. 20
<i>Бабовал Н. Р., Бабовал Д. С.</i> Роль вчителя Нової української школи у створенні учнівської спільноти.....	с. 25
<i>Білецька О.</i> Українська Жіноча Варта в контексті ідей УХВЛ під час війни: що спільного.....	с. 28
<i>Богдан Л. М.</i> Формування національної ідентичності учнів на уроках історії за концепцією НУШ.....	с. 30
<i>Брик Р. С., Брик Ю. Р.</i> Особливості формування української ідентичності здобувачів освіти в умовах сучасних викликів.....	с. 32
<i>Булайтіс А. В.</i> Соціальна підтримка як основа психологічної стійкості піротехніків ДСНС під час гуманітарного розмінування в умовах бойових дій.....	с. 36
<i>Васильцова В. І., Леонтєва Т. В.</i> Мотиваційна готовність до реалізації завдань інклюзивного навчання дітей як громадянська позиція асистента вчителя.....	с. 40
<i>Войчишин О. Д., Середюк Т. С.</i> Система роботи педагога з учнівським колективом у світлі формування особистості через усвідомлення постулатів УХВЛ.....	с. 45
<i>Волкова Н. П.</i> Соціальна толерантність майбутніх викладачів психології в контексті Української Хартії вільної людини: зміст, підходи до формування.....	с. 48
<i>Гаврилюк В. Ю.</i> Козацьке виховання здобувачів позашкільної освіти у вимірах Української Хартії вільної людини.....	с. 53
<i>Гайда В. Я.</i> Іван Пулюй – видатний вчений-фізик, громадський діяч та патріот України.....	с. 58
<i>Ганаба С. О.</i> Вплив стресогенних подій на психоемоційний стан педагогів.....	с. 63
<i>Герман О. М.</i> Десять складових становлення українства в умовах сьогодення.....	с. 66
<i>Гладун В. В.</i> Українська Хартія вільної людини в контексті формування національної ідентичності молоді в умовах воєнного стану.....	с. 71
<i>Гордієнко Н. М.</i> Центр системної реабілітології як протектор життєвої стійкості здобувачів освіти з особливими потребами.....	с. 77

<i>Джеджула О. М.</i> Організаційні умови формування української ідентичності майбутнього фахівця в аграрних університетах.....	c. 80
<i>Дишлева І. М.</i> Моральне виховання учнів початкових класів: взаємодія школи та сім'ї.....	c. 85
<i>Дияк В. В.</i> Українська ідентичність в умовах російсько-української війни.	c. 88
<i>Добрянський В. К.</i> Заводське чи Липники: у пошуках історичної правди перейменування.....	c. 92
<i>Дуванська К. О.</i> Проблеми національної ідентичності та згуртованості українців в умовах міграції.....	c. 96
<i>Захаров Є. Ю.</i> Цінності правозахисту в умовах війни через призму УХВЛ.	c. 101
<i>Зварич Г. В.</i> Українська Хартія вільної людини – основа резильєнтності українського педагога.....	c. 106
<i>Зісельс Й. С.</i> Роздуми щодо релігійного аспекту цивілізаційної ідентичності.....	c. 110
<i>Кавецький В. Є.</i> Організація безпечного освітнього інклюзивного середовища в ЗЗСО.....	c. 114
<i>Капелько Л. Г.</i> Особливості виховання національної ідентичності дітей старшого дошкільного віку в умовах сьогодення.....	c. 119
<i>Клапач Г. Р.</i> «Бути українцем» означає володіти українською мовою та знати історію України.....	c. 124
<i>Клопота О. А.</i> Профілактика професійного вигорання фахівців соціальної сфери прифронтового міста в контексті Хартії вільної людини.....	c. 126
<i>Книш І. В.</i> Резильєнтна людина: трансформація наявних та пошук нових інноваційних практик дидактики крізь призму Української Хартії вільної людини.....	c. 129
<i>Ковалик І. М.</i> Суспільно-ціннісні орієнтири УХВЛ – сучасні аспекти.....	c. 136
<i>Козій О. Б.</i> Формування естетичних цінностей студентів засобами художньої літератури.....	c. 145
<i>Кондирєва М. М.</i> Сакральні та археологічні пам'ятки доби запорозького козацтва на уроках української мови.....	c. 150
<i>Корицька Г. Р.</i> Духовно-моральне становлення дитини засобами художнього слова (на прикладі оповідок Галини Гузовської-Корицької «Світ навколо нас»).....	c. 156
<i>Коротюк З. М., Мерена Н. М., Ярмолицька С. О.</i> Емоційний інтелект як показник адаптаційного ресурсу особистості в сучасному світі.....	c. 160
<i>Костюченко Л. А.</i> Життєві ціннісні орієнтири здобувачів освіти.....	c. 168
<i>Кудінова М. С.</i> Розвиток психологічної стійкості педагогів в умовах невизначеності: практичні інструменти самодопомоги.....	c. 172
<i>Лебедик Л. В.</i> Використання Української Хартії вільної людини у курсі «Основи психокорекції».....	c. 177
<i>Магера Т. В.</i> Формування громадянської компетентності в учнівській молоді на основі цінностей Української Хартії вільної людини.....	c. 181
<i>Мельник Т. А., Соя В. В.</i> Формування національної ідентичності українців крізь призму повномасштабної війни.....	c. 185

<i>Молчанова К. К., Лупаренко С. Є.</i> Українська Хартія вільної людини як запорука утвердження ціннісних орієнтирів української нації.....	с. 190
<i>Ноздрова О. П., Ноздрова К. В.</i> Українська Хартія вільної людини – ціннісний орієнтир для громадянського та правового виховання молоді...	с. 192
<i>Нечипоренко В. В.</i> Роль педагогіки та психології життєтворчості особистості у розбудові націєцентричних освітніх систем в Україні.....	с. 198
<i>Огірко О. В.</i> Формування національно-релігійної ідентичності українців...	с. 202
<i>Олійник О. Й.</i> Формування системи цінностей педагогами області умовах війни крізь призму УХВЛ.....	с. 207
<i>Павленко А. І., Сташук О. О.</i> Змагальна суспільна інтеграція як чинник розвитку ідентичності особистості.....	с. 212
<i>Парій М. Т.</i> Формування ідеалу українця нової генерації на прикладі життєпису учасників ініціативної групи «Першого грудня».....	с. 217
<i>Поліщук В. М.</i> Психологічна готовність педагога до навчання учнів: історико-психологічні деструктивні детермінанти.....	с. 222
<i>Поліщук С. А.</i> Біологічний годинник у життєдіяльності людини.....	с. 227
<i>Поморська А. В., Олійник Р. І.</i> Підтримка психічного здоров'я педагогів та учнів. Програми та ініціативи в умовах війни.....	с. 231
<i>Рябовол Л. Т.</i> Модель навчання громадянської освіти у старшій профільній школі для утвердження української громадянської ідентичності учнів.....	с. 235
<i>Саранчук Н. Р.</i> Виховання вільної людини засобами українського мистецтва в сучасній українській школі.....	с. 240
<i>Свищ М. В.</i> Свідомість молодого українця: опираємось на приклади авторитетів.....	с. 242
<i>Сеньовська Н. Л., Скуратко Т. М.</i> «Україні потрібен кожен» – приклад проєктної діяльності в освітньому волонтерстві.....	с. 246
<i>Сєрих Т. М.</i> Роль свідомого вибору мови спілкування у самоідентифікації українців.....	с. 250
<i>Славінська М. О.</i> Мова як фундамент культури та ідентичності (практичне заняття).....	с. 255
<i>Стрельніков В. Ю.</i> Основні складники розвитку вчителя у світлі Української Хартії вільної людини.....	с. 260
<i>Стрийвус Н. Б., Герасимчук Г. І., Чорна М. І.</i> Формування національної ідентичності учнівської молоді в умовах російсько-української війни.....	с. 264
<i>Ступницька І. В.</i> Виховний захід з елементами тренінгу «Народжені вільними та ментально здоровими людьми».....	с. 268
<i>Трубавіна І. М.</i> Обґрунтування змісту програми тренінгу щодо навчання управлінським компетентностям керівників громадських організацій в умовах воєнного стану.....	с. 274
<i>Трубавіна І. М., Пірлік К. А., Помазановський А. О., Козуб В. Ю.</i> Любов до дітей в умовах війни як психосоціальна підтримка.....	с. 279
<i>Трубавіна І. М., Острєцов В. В., Редько С. О., Лисенко М. М.</i> Перша психологічна допомога в психосоціальній підтримці як шлях реалізації	

цінностей УХВЛ.....	с. 282
Хамига Г. С. Принцип УХВЛ – один із пріоритетів формування особистості учнів (з досвіду роботи Куропатницького ліцею).....	с. 284
Хома С. О. Стійкість та єдність у час війни: роль громадянської активності. Проектна діяльність.....	с. 287
Хоміцька І., Хоміцький Т. Проект «Мистецтво без бар'єрів» як приклад розвитку відкритого суспільства в Україні під час війни.....	с. 299
Хричикова В. Є., Єфімов Д. В. Проблеми інклюзивної освіти в умовах сьогодення.....	с. 302
Червяков О. І., Чередниченко О. Ю. Національні інтереси держави як основа існування нації, демократичного конституційного ладу та незалежності України.....	с. 305
Шинкарьова Л. В. Психологічна стійкість особистості у кризових умовах розвитку суспільства.....	с. 309
Шмайдей О. В. Роль програми Пластового руху в формуванні цінностей молоді в умовах сьогодення.....	с. 312
Шпильова В. С. Інноваційні підходи управління навчальним закладом щодо формування національно-патріотичних цінностей в освітньому процесі.....	с. 318
Щербина Н. О. Формування національної ідентичності майбутніх фахівців пенітенціарної системи як освітній пріоритет.....	с. 320
Юрченко Л. І. Філософія людини та визначення нею свого місця у навколишньому світі.....	с. 324

Гордієнко Наталія Миколаївна,
доктор соціологічних наук, професор,
проректор з наукової роботи та
інноваційної діяльності, Хортицької
національної академії, м. Запоріжжя

ЦЕНТР СИСТЕМНОЇ РЕАБІЛІТОЛОГІЇ ЯК ПРОТЕКТОР ЖИТТЄВОЇ СТІЙКОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Однією із значущих складових психічного здоров'я людини є життєва стійкість. В сучасній психології таке явище розглядається як здатність (Т. Титаренко, Т. Ларіна [6], якість (В. Предко [4], О. Хованець [7]), характеристика (С. Кравчук [2], К. Сахарова [5], О. Чиханцова [8]), адаптаційний механізм особистості (Н. Кордунова, І. Мудрак, Н. Дмитріюк [1], О. Чиханцова [9]), який дозволяє зберігати емоційну рівновагу навіть у складних ситуаціях. Відтак, в парадигмі сучасних трансформаційних процесів освітньої галузі України пріоритетність забезпечення стійкості учасників освітнього процесу набула особливої актуальності. Такий підхід було окреслено в інформаційно-аналітичному збірнику «Освіта України в умовах воєнного стану», підготовленому на початку повномасштабного вторгнення росії в Україну [3]. У цьому контексті важливо відзначити, що потужний освітній потенціал закладів освіти мобілізується щодо реалізації комплексних стратегій, спрямованих на вирішення складних освітніх питань. А отже, подолання таких викликів в освітній сфері може здійснюватися відповідно до досвіду закладів освіти із реабілітаційним компонентом. Частковим прикладом закладу освіти реабілітаційного спрямування, що має досвід реалізації практик інклюзії та комплексної реабілітації дітей з особливими освітніми потребами є комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, який починаючи з 1995 року функціонував як школа-інтернат, що була потужним експериментальним майданчиком Міністерства освіти і науки України (1995-1999 – Всеукраїнський соціально-педагогічний експеримент за проблемою «Комплексна медична, психологічна, педагогічна реабілітація вихованців шкіл-інтернатів» (Рішення

Запорізької міської ради народних депутатів від 28.12.1995 № 586/4); 2001-2007 р. – Всеукраїнський експеримент «Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» (Наказ Міністерства освіти і науки України від 10.08.2001 № 586); 2006-2012 р. – Всеукраїнський експеримент із проблем компетентнісної спрямованості інноваційного розвитку Хортицького навчально-реабілітаційного багатoproфільного центру (м. Запоріжжя)» (Наказ Міністерства освіти і науки України від 03.03.2006 р. № 147); 2008-2013 р. – Всеукраїнський експеримент «Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, шляхом запровадження їх інклюзивного навчання» (Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.12.2008 № 1087). А з 2015 року Запорізькою обласною радою було прийнято рішення про переведення закладу в нову функціональну якість – національну навчально-реабілітаційну академію.

Сьогодні закладом акумульовано тридцятирічний досвід інноваційної діяльності. Логічним продовженням цієї траєкторії розвитку та практичним втіленням накопиченого досвіду стала активна розбудова Центру системної реабілітології (реабілітаційного хабу). У контексті такої трансформації закладу постала необхідність у кумуляції та наукової концептуалізації здобутого досвіду. З огляду на це, монографія «Парадигмальні аспекти становлення реабілітаційного хабу як протектора соціалізації осіб з особливими потребами» стала своєрідною рефлексією науково-педагогічного колективу закладу щодо теоретико-методологічних засад, практичних аспектів та перспектив розвитку освітньо-реабілітаційного середовища, в якому мають змогу здобувати освіту діти із особливими потребами. Реабілітаційний хаб, де у синергетичній єдності постають певні напрями реабілітації (медичної, фізичної, соціальної, психологічної, педагогічної та професійної), розглядається як потужний засіб соціалізації, розвитку життєвої стійкості, що дозволяє максимально розкрити потенціал дитини із особливими потребами в мінливих умовах сьогодення.

Структура монографії представлена шістьма розділами, що забезпечують комплексний та систематизований виклад досліджуваної проблематики: «Теоретико-методологічні засади проблеми розбудови реабілітаційного хабу Хортицької національної академії»; «Особливості здійснення соціальної реабілітації в умовах реабілітаційного хабу Хортицької національної академії»; «Педагогічна реабілітація як компонент реабілітаційного хабу Хортицької національної академії»; «Психологічна реабілітація в системі реабілітаційного хабу Хортицької національної академії»; «Реабілітаційний хаб Хортицької національної академії як простір фізичної реабілітації осіб із особливими потребами»; «Гарденотерапія – новітня методика реабілітації садом». Виклад матеріалу у такій послідовності надає читачу цілісне уявлення про суть та зміст функціонування реабілітаційного хабу.

Матеріал, який викладений у монографії може бути корисний науковцям, практиками, студентам і всім причетним до вирішення проблеми реабілітації та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами. Маємо сподівання, що в майбутньому буде покладений в основу наступних фундаментальних та прикладних праць за сформульованою проблематикою.

Таким чином, теоретико-прикладний матеріал, представлений у монографії, відображає багаторічний досвід науково-педагогічного колективу закладу у вирішенні питання комплексної реабілітації дітей з особливими освітніми потребами, ґрунтуючись на принципах системного підходу. Він всебічно розкриває парадигмальні аспекти комплексної реабілітації в рамках діяльності реабілітаційного хабу Хортицької національної академії, поглиблює сучасні знання щодо напрямів реабілітації дітей з особливими потребами, акцентуючи увагу на формуванні їхньої життєстійкості, та окреслює перспективи подальших досліджень цієї проблематики. Крім того, у монографії запропоновано інноваційні методи реабілітації, спрямовані на ефективну соціалізацію і підвищення життєстійкості дітей з особливими освітніми потребами, що є особливо актуальним у сучасних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Кордунова Н. О., Мудрак І. А., Дмитріюк Н. С. Особливості життєстійкості та адаптивності студентів у кризових ситуаціях. *Психологічні перспективи*. 2021. Вип. 38. С. 96–109.
2. Кравчук С. Л. Особливості життєстійкості як фактора психологічної пружності особистості юнацького віку в умовах воєнного конфлікту. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки*. 2018. Вип. 1(1). С. 99–105.
3. Освіта України в умовах воєнного стану : інформаційно-аналітичний збірник. Київ, 2022. 358 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform-analityc.zbirn-Osvita.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf> (дата звернення: 01.10.2024).
4. Предко В. В. Психологічне значення життєстійкості задля ефективного розвитку підлітка в умовах освітнього середовища. *Габітус*. 2020. Вип. 19. С. 185–189.
5. Сахарова К. О. Життєстійкість як складова відновлення психічного здоров'я. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. № 3. С. 123–128.
6. Титаренко Т. М., Ларіна Т. О. Життєстійкість особистості : соціальна необхідність та безпека : навч. посіб. Київ : Марич, 2009. 79 с.
7. Хованець О. Ю. Теоретичні засади вивчення проблеми життєстійкості в зарубіжних психологічних дослідженнях. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Психологія. 2017. Вип. 5. С. 177–185.
8. Чиханцова О. А. Життєстійкість як чинник збереження психічного здоров'я. *Особистість в умовах кризових викликів сучасності* : матеріали методологічного семінару НАПН України (24 березня 2016 року). Київ, 2016. С. 214–221.
9. Чиханцова О. А. Модель життєстійкості особистості. *Актуальні проблеми психології*. Том 17. 2017. Вип. 5. С. 142–150.

УДК 37.018

Джеджула Олена Михайлівна,
доктор педагогічних наук, професор
Вінницького національного аграрного
університету, м. Вінниця

ОРГАНІЗАЦІЙНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В АГРАРНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

Українська ідентичність є результатом багатовікового розвитку української культури, мови, звичаїв, релігійних переконань та суспільно-політичного досвіду. У своїй структурі вона містить сукупність рис, цінностей, традицій, культурних елементів, історичних подій і символів, які визначають український народ як спільність і відрізняють його від інших націй. Особливою рисою цієї категорії є її динамічність, адже вона розвивається під впливом історичних і політичних змін, глобалізації та взаємодії з іншими культурами,